

de paddenbroek
natuur educatief centrum

Zomer 2007

**De Paddenbroek V.Z.W.
Natuur Educatief Centrum**

**Paddenbroekstraat 12
1755 Gooik**

**Tel: 0496.14.76.43
of: 02.532.06.14**

**Website:
www.paddenbroek.be**

**E-mail:
info@paddenbroek.be**

**Reservaties en agenda:
agenda@paddenbroek.be**

Lid worden van onze vereniging "De Paddenbroek" doe je door 8,00 € te storten op rekening 734-0120350-79 met vermelding van naam en adres.

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Gluren bij de burens: natuur- en milieueducatie in de Helix.....	4
Zomer - Pieter Breugel - De hooioogst	8
Opendeurtag en kinderboomplanting	10
Het entprogramma	12
Een pluspunt	14
Vogeloverlast	14
De Paddenbroek anno 1950	16

**Samenstelling, teksten,
lay-out, foto's:**

**Isabelle Brisaert
Piet Chrispeels
Jozef De Neef
Bruno Moens
Steven Tielemans
Johnny Van Bavegem**

**Verantwoordelijke uitgever:
Piet Chrispeels,
Paddenbroekstraat 12, 1755 Gooik**

Dit Leader+ project wordt medegefinancierd door de Europese Unie en het departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid

Voorwoord

Beste lid,

Wanneer je dit boekje in de pletsende regen uit je brievenbus hebt gelicht, uit-zwepend in de jagende wind, dacht je het herfstnummer van ons tijdschrift in ont-vangst te nemen.

Het barre weer zet je evenwel op het verkeerde been: je bladert wel degelijk in de zomereditie.

Eerst te droog, nu te nat: ook het veldwerk in de Paddenbroek ondervindt er de weerslag van. De klimaatsverandering is ook hier duidelijk aan de orde.

In onze werking zullen wij daarop moeten inspelen, zodat de gevolgen ervan wor-den opgevangen en omgebogen tot nieuwe kansen.

Terwijl wij in weer en wind bezig zijn, wensen wij jou, beste lid, een aangename lectuur toe.

Piet Chrispeels
Voorzitter

Gluren bij de burens: natuur- en milieueducatie in de Helix

In de maand mei trokken we met het bestuur van de Paddenbroek naar het natuur- en milieueducatief centrum de Helix te Grimminge, Geraardsbergen om inspiratie op te doen voor ons project. De Helix heeft dit jaar haar tienjarig bestaan gevierd en is op deze tien jaar met uitgebreide steun van de Vlaamse overheid uitgegroeid tot het vlaggenschip van de natuur- en milieueducatieve werking in Vlaanderen. We werden ontvangen door de centrumverantwoordelijke mevrouw Boschmans en de verantwoordelijke ambtenaar van de Vlaamse overheid meneer Loosveldt. In het volgende artikel bespreken we dit bezoek en geven we zelf aan hoe we de succesvolle voorbeelden van de Helix kunnen overnemen in het project van de Paddenbroek.

De belangrijkste pijler van de werking in de Helix is de eerstelijnseducatie rond natuur- en milieuthema's. Hier spelen scholen een belangrijke rol.

Speciale lespakketten zijn ontwikkeld die perfect aansluiten bij de eindtermen en vormingsdoelstellingen die reeds bestaan in de verschillende niveaus van het Vlaamse onderwijs.

Zo zijn voor het kleuteronderwijs speciale natuurontdekkingstochten ontwikkeld in een konijnen- en paddenstoelenspel. Verwondering over de natuur in al haar vormen staan hier centraal.

Voor het lager onderwijs zijn pakketten rond meer specifieke thema's zoals het bos

in geuren en kleuren, roofvogels, kriebelbeesten, de loop van het water, bomen, zwammen, prikkelende natuur en bezige bijen ontwikkeld.

In het secundair onderwijs worden de aangeboden thema's nog meer in detail bestudeerd in pakketten rond biologisch en chemisch wateronderzoek, rond roofvogels en hun leefmilieu, voorjaarsflora en verschillende studies van biotopen zoals het bos, het grasland en van landschappen.

Ook voor de Paddenbroek zijn er hier vele mogelijkheden om educatieve pakketten voor de verschillende niveaus van onderwijs te ontwikkelen rond velerlei thema's.

In de Helix gaf men ons de tip om te beginnen met één bepaalde doelgroep en hiervoor enkele goed uitgewerkte pakketten aan te bieden. Concreet denken we dan aan het lager onderwijs omwille van hun flexibelere instelling dan secundaire scholen, de aanwezigheid van lokale scholen in Gooik en de omringende gemeenten en de hogere respons die we bij de leerlingen zelf verwachten.

Vervolgens moeten we nagaan over welke troeven we in de Paddenbroek reeds beschikken om hier rond verder te werken. Aan deze troeven is de laatste jaren al heel wat gewerkt. We hebben als voornaamste troef natuurlijk de hoogstamfruitboomgaard. Hier zijn vele mogelijkheden gaande van het inventariseren van de kriebelbeesten in de bomen, het maken van vogelnestkastjes voor in de bomen, het gebruiken van het fruit in allerlei heerlijke bereidingen en andere ontdekkingsac-

tiviteiten. Zo komen de kinderen spelenderwijs weer in contact met deze schitterende natuurmonumenten.

Verder hebben we natuurlijk ook ons recent voltooide bijenpaviljoen waar in alle seizoenen programma's rond het bijenleven kunnen gegeven worden en onze grote en vooral kleine poel waar het poellevens bestudeerd kan worden onder andere met het Moord in de poel-spel van het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën.

Kijken we een beetje verder dan ons terrein, dan vinden we nog veel meer mogelijkheden in de onmiddellijke omgeving. Vlakbij liggen het Lombergbos en wat verder de Kesterheide waar programma's mogelijk zijn rond bosbiotopen en het leven van de bomen. Natuurlijk mogen we ook niet vergeten te kijken naar het Pajotse landschap: rollende heuvels bekrond met bossen, vruchtbare akkers en weilanden omzoomd met hagen en knotwilgen met daarin een massa aan natuurleven.

Ook programma's rond het plattelandsleven zijn in dit project zeker mogelijk. Om onze programma's maximaal te kunnen afstemmen op de behoeften van deze scholen is het best in het najaar een stuurgroep onderwijs op te richten om hierover te waken. Ook een stuurgroep natuur met de betrokken natuurexperten uit de streek is wellicht een goed idee om de inbreng van deze kenners bij het opstellen van de programma's te verzekeren. Bovendien werkt men in de Helix ook met

natuurgidsen die mee scholen kunnen begeleiden tegen een vrijwilligersvergoeding. Dit kunnen we ook bespreken met onze lokale natuur- en streekgidsen.

Dit wordt dan ook onze belangrijkste taak voor de komende maanden: het oprichten van een structuur rond natuur- en milieueducatie waarbij zoveel mogelijk actoren betrokken worden om enkele uitgewerkte programma's rond natuur- en milieueducatieve thema's te kunnen aanbieden aan alle lagere scholen uit de omgeving.

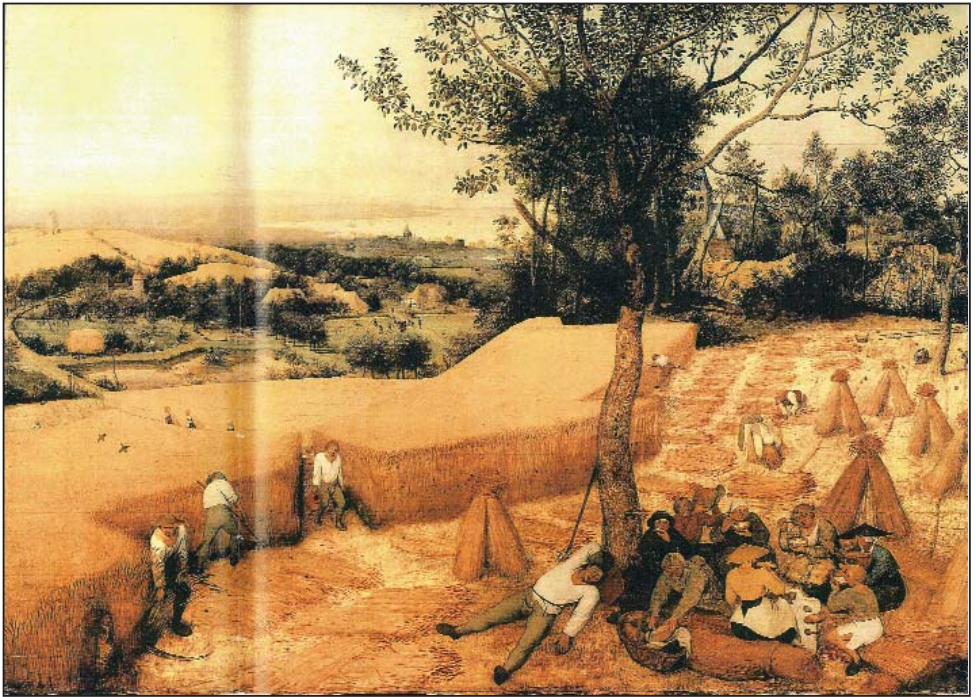
Mensen die geïnteresseerd zijn om ook hieraan mee te werken kunnen contact met ons opnemen via info@paddenbroek.be.

Zomer - Pieter Breugel - De hooioogst

Niet zonder heimwee kijk ik in het landschap dat Pieter Breugel zo wondermooi op doek heeft gezet. Het is een getuigenis van een stuk verleden dat nooit meer terugkeert, en dat reeds lang vóór Breugel en ook lang na hem het leven van zovelen heeft getekend. Ook mijn eigen leven.

Wezenlijk is dit landschap, waar ik gewonnen en geboren ben, niet veranderd, maar de mensen zijn het de voorbije dertig jaar anders gaan bewerken en bewonen. Schaalvergroting en mechanisatie hebben schijnbaar pijnloos het lijfelijk contact met de aarde verbroken, de solidariteit van het buurtleven van zijn materiële basis ontdaan en de ruimte voor genieten en feesten ingeperkt. De oogst is een louter technische ingreep geworden, die elk dieper peilen naar zin en betekenis ervan als belachelijk anachronistisch doet overkomen. Toch blijft Breugel mij boeien!

De oogst! Een krachtige daad van werken en genieten die stilleven geworden is! Breugel staat op mijn plaats: hij neemt waar, hij verzakelijkt en verstolt de dingen in een onsterfelijk tafereel.

Ook ik sta aan de rand van het korenveld, de stekelige stoppels door de bladerigleren sandalen prikkend. Reeds heb ik een schoof gegrepen, en wil mee aanliggen in de kanten lommer van deze onwezenlijke hoge vruchtboom.

Nu pas merk ik dat boeren en boerinnen eten alsof het niet op kan.

Het grijs-witte korenbrood en de weikaas lijkt wel kermiskoek, de jonge lambik donker patersbier. Zij laten de pachteres geen rust: snijden, smeren, scheppen, en weer snijden, smeren, enz ... Zelf ziet ze geen tijd om eigen honger te stillen, al heeft ze hier nu minder behoefte aan. Het werk schiet immers goed op, en straks moeten de anderen toch afgelost worden. Dan zal ze een stukje mee-eten, als er nog wat rest.

Zelf krijg ik een kom koele botermelk met bruine suiker en rozijnen toegereikt. Ik bedank vriendelijk, want ik wil met mijn ontijdige komst niet tot last zijn, en ik knabbel aan enkele vroegrijpe peren, die binnen handbereik zo uit de boom lagen gevallen. Nu kom ik los van deze ingekeerde, bijna gulzige landlieden en onderga de indrukken van al wat rondom mij leeft.

Ik bemerk hoe mijn laarzen vierkantjes drukken in de zacht natte leemgrond tussen de stoppels. Het langzaam opengetrokken korenveld zucht onder de slagen van de pik, die de neerzijgende strohalm in bussels samenlegt. Een langgerokte boerenmeid grijpt een bundeltje strostengels en slaat ze rond de losse bussels, die ze dan in stuiken samenzet. De klokkentoren geeft geen geluid, maar beweegt zacht in dansende hittegolven tussen het tapijtgroene lover.

Tot aan de verre, onmetelijk wijde einder zie ik heuvelruggen vol overrijp koren, dat wacht op de oogst. Tussenin ligt het zoete dal, waarheen de oogst reeds gevoerd wordt om opgestapeld te worden in de schuren. Weldra wordt er dansend gedorsen en gefeest: om de goede gaven, die de-bijna-natuur-geworden mens door gezamenlijke arbeid tot zijn levensonderhoud mocht verwerven.

Nu de oogst nog bezig is, spelen de koewachtertjes aan de rand van het dorp.

(De "Vier jaargetijden" in het werk van Pieter Breugel. Indrukken)

Opendeurdag en kinderboompjesplanting

Het natuureducatief centrum Paddenbroek opende op 6 mei zijn deuren voor zijn jaarlijkse opendeurdag. Samen met dit evenement organiseerde onze gemeente tevens voor de tweede keer de geboortebloomactie waarbij elk kindje dat werd geboren in 2006 zijn naam op een boom kon terugvinden. Elk kindje mocht bovendien een witte ballon met naamkaartje de lucht inlaten. Daarnaast werd ook het vernieuwde bijenpaviljoen opengesteld en kon het publiek doorlopend genieten van rondleidingen op het domein en geleide wandelingen langs het plattelandspad.

De receptie in de namiddag werd bovendien opgeluisterd door een optreden van het folkduo “Madingma”. Doorlopend konden de kinderen zich nog amuseren op het springkasteel. Op het binnenplein van Paddenbroek konden de bezoekers rustig genieten van een drankje en mattentaarten.

Ook enkele andere bevriende verenigingen waren aanwezig en kregen een stand op het binnenplein of in de opgekuiste stallingen. Zo waren er de Heemkundige Kring van Gooik en Natuurpunt Pajottenland aanwezig. Ook wij hadden een stand waar het mogelijk was om lid te worden van onze vereniging. Binnen in de stal was er een doorlopende tentoonstelling en een geprojecteerde presentatie te zien.

Het entprogramma

Eén van de dringende opdrachten in het veldwerk was het enten van enkele honderden flink uitgegroeide loten van appel, peer en kers.

Wat appel en peer betreft kon het enthout worden ingezameld bij de wintersnoei.

Na een lange bewaarperiode en afgeremd door het droge lenteweer kon Bruno Vandewinckel – expert ter zake – begin mei starten met het enten. En met succes! Bijna 100 % van de opgestoken enten groeide uit. Nu wacht nog de vormsnoei van de veredelde boompjes.

Met zorg heeft Bruno uitgekeken om van elke variëteit een voldoende aantal te voorzien, die in 2009 kunnen worden aangekocht.

Het enten van de jonge kerselaars is niet zo succesrijk geweest. De zachte winter heeft meegebracht dat de sapstroom op de moederboom zeer vroeg op gang is gekomen wat het uitbotten van de opgestoken enten verhinderde. Al bij al ligt het groei-percentage rond de 30%.

Belangrijk is dat hierin enkele nieuwe variëteiten begrepen zijn. In het najaar van 2009 zijn ook deze beschikbaar.

Vogeloverlast

Rond deze tijd was het vorig jaar feest in de kleine boomgaard van de Paddenbroek. Een overdaad van rijpe kersen bedekte het bijenpaviljoen dat toen in aanbouw was.

IJverige JNM-ers, in wie het atavistisch instinct van de plukker opnieuw tot leven kwam, grepen naar de laatste kans. Eerst het buikje gevuld verdween wat restte in de kookpot. Met lekkere rozige confituur als resultaat.

De t-shirts van de gulzige snoepers werden nog met wat rode sap bijgekleurd. De pitten zelf werden aan de kringloop van sterven en verrijzen onttrokken en opgeborgen in een juten zak. Om een laatste levensfase in te gaan als bedverwarmer in de koude nachten.

De prachtige lentebloesems van dit jaar beloofden een nieuwe oogst, die even smakelijk als voordien velen zou bekoren.

Maar als een dief in de vroege morgen pikten een klad bosduiven in op de witte ruikers, waarvan de afgerukte bloemetjes als sneeuwvlokken het voetkleed van de kerselaars bedekten. Maar nog was hun vernielzucht niet gestild. Aldoor streken zij neer op de armzalige stompers, die tot de laatste netgesponnen kers werden gepluimd. Adieu lekkere kersenoogst!

De vraatzucht van de bosduiven kende dit jaar geen grens. Bot, bloem, blad en bolletje - kers moesten er aan geloven.

Wellicht ligt een storing in de voedselketen aan de grondslag van dit wangedrag. De gevolgen op het vlak van de oogst zijn navrant: geen enkele boomgaard, ja zelfs geen enkel solitaire vruchtboom werd gespaard. Alles werd kaalgevreten.

Meteen wordt een stukje biotoop vernield.

Andere vogels als de lijsterachtigen, maar ook de specht, de wielewaal, de mees, enz schuimen vruchteloos de boomgaard af op zoek naar een zoet dessertje bij hun gewoon menu.

Vooraf de “eigenaar” van de wonderlijke loot, die de kerselaar is, kan zijn woede niet betijen.

Alle afweermiddelen van vlieg- en slagwerk onder zijn boom, die in een reuze-grote vogelschrik is omgetoverd, blijken van geen enkel nut te zijn.

De bijl ligt reeds aan de voet van menig Pajotse kerselaar. Want wie jaar na jaar geconfronteerd wordt met de overmacht van stelende bosduiven, die geeft er ten langen laatste de brui aan en kapt de boom om.

Een levensboom met paradijselijk allures verdwijnt!

Mens noch dier worden en beter van.

Een pluspunt

De inbreng van 100 manuren arbeid in een samenwerkingsovereenkomst met de Gemeente Gooik.

Reeds herhaalde malen werd vanuit diverse hoeken gesuggereerd dat het Bestuur van de Gemeente Gooik ons project zou kunnen ondersteunen. Welwillende sympathie doet deugd, maar reële hulp is zoveel beter.

Budgettair ligt deze eventuele inbreng niet zo eenvoudig. Geen nood! Want zeker is de hulp met materieel veel adequater, daar De Paddenbroek in de verste verte niet in staat is dit zelf aan te schaffen.

In een samenspel van alle krachten is het resultaat verzekerd. De overeenkomst voor 100 manuren arbeid bestendigt de samenwerking in een verifieerbaar kader, dat eventuele kritiek ondervangt en waarbij het maatschappelijk belang van de Paddenbroek nogmaals wordt benadrukt.

De Paddenbroek anno 1950

Menige bezoeker van de Paddenbroek komt onder de indruk van de site tussen het dorp en het bos, als een veldnest rustend op een klein plateau'tje.

De opgefriste binnenkoer, het grastapijt dat reikt tot tegen het gebouw, de boomkwekerij, de bijenhal met het aanpalend paviljoen en zoveel meer spreken van de zorgzame nabijheid, die de ruimte een menselijke maat geeft.

Sinds geruime tijd is de Paddenbroek aan een herleving naar een beloftevolle toekomst toe.

Desalniettemin staat de recente vernieuwing nog ver af van het levend bedrijf, dat de Paddenbroek de voorbije decennia is geweest.

Een korte trip door de site, rakende de diverse activiteiten op het bedrijf, belicht in wat volgt dit boeiend verleden.

Anno 1950 zinderden de oorlogsjaren nog na. Kennissen uit de grootstad, uitgetrouwde familie, buren en bedelaars kwamen er dagelijks over de vloer en schakelden zich in in het vele werk dat zich in alle seizoenen op het bedrijf aanbood. De ruimtelijke schikking geeft zelf het patroon van de activiteiten aan, dat zich in een continu proces afwikkelde.

Palend aan het woonhuis stond - en staat er nog steeds - de schuur, waarin de graanoogst werd gestapeld vóór deze tijdens de maand oktober of november ter plekke gedorsen werd, om plaats te ruimen voor tonnen appelen en peren, die met karrevrachten uit de boomgaard werden aangevoerd.

De linkervleugel van het binnenplein werd ingenomen door stallingen voor het paard, de koeien, het jong vee en de varkens, aansluitend op de weiden, die vanaf de staldeur reikten tot de beek in het dal. Het uitgrazend vee kon zelfstandig het grasplekje van de dag gaan opzoeken.

De rechtervleugel diende als berging van het arsenaal van kleine landbouwtuigen als de maai-en zaaimachine, de breker, de karren, enz. Ook de bakoven vond hier een onderkomen, goed voor elke week een baksel van 25 broden. Boven de oven, op het schuine dak naar het zuiden hellend, vertakte zich een druivelaar, die eind september trossen wit-gele druiven droeg.

De periode met de grootste druk van elkaar overlappende activiteiten was de tijdspanne van mei tot oktober: de tijd van de fruitoogst. Het begon met de pluk van de "Sinksenkers", dadelijk ingelopen door de "zippers", vervolgd door de "tippen", "de bigareau", de "edelfinger", ... Veertig soorten en variëteiten op een rij. Van steen- tot pitfruit, van kers en kriek tot appel en peer. Zonder de bessen, de mispels, de kastanjes en noten te vernoemen.

Weken aan één stuk werden dagelijks 500 tot 700 kg fruit geplukt, gesorteerd en en verhandeld aan huis, op de plaatselijke markten, of afgevoerd door de fruitopkopers.

Één ervan had de veelzeggende toenaam van "Jefke Verniet", een man die nooit met verlies werkte, want hij betaalde de kersen altijd na de verkoop.

Het plukkersgetal varieerde van 5 tot 12, die in de regel tweemaal daags een hapje meeaten, en die graag na de pluktijd van de dag een korfje fruit mee naar huis namen.

Het was een harde tijd, die een sterke inzet en organisatie vergde. Met het voorzien van plukgerief (korven, ladders, bakken), het uitzoeken van de rijpende bomen op het terrein, het sorteerwerk en het verkoopbaar maken.

Het gebeurde vaak dat pas om 22 u de 10 à 15 koeien uit de weide werden opgehaald en nog gemolken moesten worden.

Iedereen werd ingespannen, van klein tot groot: meter Berlindis, zelf maar 1,60 m groot en nauwelijks reikend tot de top van de aalbesstruiken, nam de leiding van het kleinste werkvolk, de 6- tot 10-jarige kleinkinderen, die aalbes en stekelbes moesten plukken.

De opgroeiende meiden en snaken mochten de ladder op en plukken naar eigen kracht, te beginnen met de jongste aanplantingen tot de reuzen die tot 20 m hoog reikten.

Op het einde van de kersenoogst was het in de kortste keren graanoogst, die nog grotendeels in een heel proces van handenarbeid moest worden binnengereden: met het maaien of pikken van de bussels, het “stuiken” van de schoven, het opladen, het afvoeren en stapelen in de schuur.

Zo draaide de wijzer van de werkklok het hele jaar rond, met de regelmaat die het schema van de werkdag weerspiegelde. De ontspanning lag in de regelmaat van vaste uren van werken en verpozen, van eten en drinken, van beginnen en ophouden. Het éne werk duwde het andere voort!

Inkopen voor het levensonderhoud waren er nauwelijks, want alles wat op tafel kwam werd zelf gewonnen, gebakken, gekookt en bereid. Van de vroege aardappel tot de rijpe mispel, van de zelfgedraaide worst tot het versgebakken brood.

Het bedrijf van de Paddenbroek was een kleine economische eenheid, die quasi volledig op zichzelf kon functioneren, waarbij zoals gezegd, grotendeels in het eigen levensonderhoud werd voorzien en de overschotten te gelde werden gemaakt. Werkelijk niets ging verloren: van de gearbode kers werd cider gemaakt en de verzuurde melk werd door het varkentje uitgesloeberd.

De Paddenbroek was ook een plek waar voor de bezoekers zoveel te ontdekken en te beleven viel. Het rijpend fruit, het pasgeboren kalf, de moestuin met opschiend koolzaad, de voortuin met boerenbloemen: dat alles kwam in hun blikveld. Het was ook een plek waar zoveel getaterd en gebabbeld werd, waar verhalen tot leven kwamen. Boer en boerin die zelden hun koeplekje verlieten, waren één en

al oor voor wat er buiten het eigen domein, die de “verloren uithoek” van de Paddenbroek was, gebeurde.

Deze uitgesproken, bijna onstilbare nieuwsgierigheid, duidde op het isolement waarin het boerenleven zich anno 1950 toch ook bevond: elders veranderde de wereld, hier stond hij stil.

Daarom trokken de laatste landlieden - mijn tante Lisa en mijn oom Désiré - er ook uit weg!

Deze “verstolling” trekt nu zovelen aan, die de Paddenbroek bezoeken. Waar de rust heerst en de sterrenhemel tegen het bos aan bij klare nacht duizenden lichtjes aansteekt. Waar de nachtuil uitvliegt en waakt over veld en vee.

Ja, de Paddenbroek is “back to the future”, “terug naar de toekomst”.

België - Belgique
P.B.
1755 Gooik
BC 10460

Dit Leader+ project wordt medegefinancierd door
de Europese Unie en het departement
Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid

